

Å lære via begjæret

FORSKNING: I Platons dialoger framstår filosofi som en mellommenneskelig, erotisk aktivitet, som krever både mot og moderasjon. Men fremfor alt krever den filosofiske praksis et lidenskapelig begjær etter kunnskap.

*Av Hege Dypedokk Johnsen. I sin doktorgrad [«Erôs and Education: Socratic Seduction in Three Platonic Dialogues»](#) undersøker hun Sokrates' erotiske ekspertise og hvordan denne praktiseres i *Lysis*, *Charmides* og *Alkibiades I*.*

Sokrates påpeker stadig sin uvitenhet, blant annet gjennom variasjoner av det kjente sitatet *jeg vet kun at jeg intet vet*.¹ Det finnes imidlertid et unntak. I Platons dialog *Symposion*, som på norsk også har den herlig illustrerende tittelen *Drikkegildet i Athen*, hevder Sokrates at det finnes ett eneste tema han vet noe om: *ta erôtika*.² Dette kan oversettes til «det erotiske», eller mer raffinert, «den erotiske kunsten». Også i dialogen *Faidros* hevder Sokrates at han har en ekspertise – denne refererer han til som sin *erôtikê technê*, som kan oversettes med «erotisk ekspertise».³

Hvis vi tar disse uttalelsene på alvor, så melder det seg en rekke spørsmål: Hva slags ekspertise er dette? Hva omfatter ekspertisen, det vil si, hva består den i? I hvilke av Platons dialoger praktiserer Sokrates denne ekspertisen? Hvordan praktiseres den? Hvilke(t) formål tjener den til? Dette er spørsmål jeg diskuterer i avhandlingen. Etter en innledende redegjørelse for hva Sokrates' erotiske ekspertise består i, diskuterer jeg hvordan Sokrates praktiserer sin ekspertise i tre ulike dialoger: *Lysis*, *Charmides* og *Alkibiades I*. Hovedtesen jeg argumenterer for er at [erôs](#) spiller en helt sentral rolle i læring, inkludert i kultivering av ens «jeg», samt for å forstå hva filosofi nærmere bestemt er, og hvordan filosofi praktiseres i disse dialogene.

Erôs – både gud og begrep

Erôs fungerer som en kraft rettet mot visse objekter, som motiverer oss til å streve etter å erverve det objektet *erôs* er rettet mot. *Erôs* er navnet på den greske guden for kjærlighet, men også et begrep som på norsk ofte oversettes med «kjærlighet». En mer presis oversettelse er kanskje «begjær», da det bedre fanger opp det intense og lidenskapelige *vederôs*. Det at navnet på en gresk gud også fungerer som et begrep, og endatil har en rekke avledede termer, er på ingen måte unikt. Et eksempel på et ord som er avledet av *erôs* er ordet «erotisk». La det være sagt først som sist: Når [Platon](#) benytter seg av ord avledet av *erôs*, så er seksuelle konnotasjoner ikke nødvendigvis inkludert. Det betyr imidlertid ikke at de nødvendigvis er *ekskludert* heller; distinksjonen mellom mer og mindre ærverdige praksiser av *erôs* kan ikke identifiseres med en distinksjon mellom sjelelige og fysiske praksiser av *erôs*.

LES OGSÅ: [Platons erotiske verden](#) • [Platonskjærlighet i renessansen](#)

Dialogene

Lysis, *Charmides* og *Alkibiades I* har en rekke fellestrekk. De tre hovedpersonene med samme navn som dialogene er alle unge, svært vakre, de har beundrere og de tilhører eminente athenske slekter.⁴ Videre beskrives alle dialogene som såkalte erotiske dialoger, selv om *erôs* ikke vanligvis anses å utgjøre hovedtema i noen av disse.⁵ De regnes også ofte blant Platons «tidlige» dialoger. Om de «tidlige» dialogene har det blitt hevdet at de ikke viser samme interesse for sjelen som de «sene», og at de byr på mindre komplekse menneskelige portretter. I avhandlingen viser jeg at dette – i hvertfall i de tre dialogene jeg fokuserer på – ikke er helt treffende: Snarere er det slik at dialogene byr på portretter av unge mennesker med umodne sinn, hvilket gjør at de i flere henseender er mer åpne for hva jeg kaller Sokrates' «erotisk-pedagogiske metoder». Hva disse metodene består i, vil jeg straks komme tilbake til.

Jeg undersøker også hvordan dialogene mer generelt er *erotisk ladede*, utover Sokrates' bruk av sine erotisk-pedagogiske metoder. I denne prosessen tilnærmer jeg meg dialogene som både filosofiske og dramatiske verk. Det innebærer blant annet at når jeg undersøker de erotiske aspektene ved dialogene, så vurderes også den dramatiske konteksten, inkludert det erotiske samspillet mellom karakterene, samt det som fremkommer av erotisk ladede metaforer, myter, dikt, osv. For å tolke dette tar jeg i betraktning kulturelle, historiske og litterære referanser i forsøket på å begripe den erotiske (under)teksten.

MER OM GRESK DRAMA: [Munter misantropi](#) • [Gudenes teater](#)

De erotiske aspektene ved dialogene jeg undersøker har ikke fått like mye oppmerksomhet som de erotiske aspektene ved de langt mer kjente dialogene *Symposion* og *Faidros*: Gjennom å undersøke de aspektene ved *Lysis*, *Charmides* og *Alkibiades I*, og hvordan Sokrates i disse dialogene demonstrerer den erotiske ekspertisen han i andre dialoger påstår å inneha, håper jeg på å bidra til en bedre helhetsforståelse av den betydningen *erôs* har i Platons filosofi. Hver av de tre dialogene behandles i et kapittel for seg; i det følgende kommer jeg imidlertid ikke til å gå inn på hvert enkelt av dialogene, men heller utbrodere rammen for prosjektet.

Det erotiske og det epistemologiske

Koblingen mellom det erotiske og det epistemologiske er sterk i Platons dialoger. Koblingen i seg selv er imidlertid ikke Platons oppfinnelse; den var allerede kulturelt tilstede gjennom utdanningssystemet i Athen på Platons tid, *paidēraستیη* (av *pais*, som betyr *gutt*, og *erastês* som betyr *elsker*). Eldre mannlige borgere, «elskerne», innledet erotiske relasjoner til fremtidige borgere, dvs. mannlige ungdommer fra velstående athenske familier, «de elskede». Relasjonen kunne gi den eldre borgeren nytelse, mens den fremtidige borgeren ville få en slags mentor som kunne introdusere ham til de øvre sosiale kretsene.

Kanskje er dette noe av grunnen til at Platon ofte benytter et erotisk ladet språk når han skriver om kunnskap: Kunnskap, og særlig ervervelsen av kunnskap, knyttes til erotiske praksiser som erotiske relasjoner og erotisk reproduksjon.⁶

Kunnskap knyttes til *erôs* og erotisk reproduksjon på minst fem ulike måter: (i) Kunnskap og visdom beskrives som erotiske objekter, altså som objekter vi kan erotisk begjære. (ii) Ifølge metaforen om den « erotiske stigen », så leder « elskerens » den « elskede » til å stige ~~fr~~*erôs* rettet mot skjønne enkeltinger (for eksempel en skjønn kropp), til stadig skjønnere og skjønnere « ting », og til slutt til « Skjønnhetens idé ». (iii) Tanker og ideer omtales som « erotisk avkom » og « hjernebarn », med andre ord som resultater av erotiske relasjoner. (iv) Sokrates hevder han er en jordmor som forløser tanker og ideer; « hjernebarn ». (v) Sokrates hevder at jordmødre er de beste *matchmakers*, de beste til å arrangere fruktbare erotiske relasjoner.

I avhandlingen diskuterer jeg hvordan ovenfor nevnte punkter (i-v) er relatert til Sokrates' erotiske ekspertise. Jeg argumenterer for at de erotisk-pedagogiske metodene praktisert av Sokrates manifesterer den erotiske ekspertisen han hevder å besitte. De erotisk-pedagogiske metodene kan kort beskrives slik: (A) Sokrates forsøker å dirigere sin samtalepartners begjær, for slik å kunne arrangere erotiske relasjoner som han tror vil produsere levedyktig erotisk avkom, dvs. gode tanker og ideer; (B) Sokrates forsøker å forløse samtalepartnerens tanker og idéer – det erotiske avkommet samtalepartneren bærer på. I tillegg til disse to metodene, så fremholder jeg hvordan Sokrates i møtet med Lysis, Charmides og Alkibiades bruker to psykologiske teknikker; én som går ut på å fremprovosere skam, og én som går ut på å sjarmere og lokke.⁷

Sokrates' forførelser: Suksesser eller fiaskoer?

Til sist i avhandlingen diskuterer jeg hvorvidt Sokrates' bruk av sine erotisk-pedagogiske metoder i de tre dialogene kan sies å ha vært fremgangsrik: Hvilken (om noen) effekt har hans metoder og teknikker hatt på Lysis, Charmides og Alkibiades? På hvilken måte (om noen) kan Sokrates virkelig sies å være en ekspert på det erotiske, slik som han jo selv hevder at han er? Og hvordan skal vi se på Sokrates' behandling av de tre i lyset av det som var en av hovedanklagene mot ham da atenerne dømte han til døden – nemlig at han « forførte ungdommen »?

Og hva med oss lesere, som jo Platons dialoger til syvende og sist er ment for – hvilken informasjon kan Sokrates' forførelser i de tre dialogene gi oss om hva filosofi er, og hvordan filosofi (bør) praktiseres? Når man studerer hvordan Platons Sokrates gjennom å praktisere sin erotiske ekspertise inspirerer gutter og unge menn til å søke det filosofiske livet, så framstår *erôs* som et helt sentralt tema for å kunne danne seg en oppfatning om hva filosofi i bunn og grunn er.

I min avhandling viser jeg hvordan filosofi i Platons dialoger framstår som en mellommenneskelig, erotisk aktivitet, som krever både mot og moderasjon – men fremfor alt krever den filosofiske praksis et intensivt, lidenskapelig begjær etter kunnskap. Slik går den

filosofiske veien til å lære via begjæret.

LES OGSÅ: [Athens siste balansekunstner](#) • [Klassisk håndsrækning til afsløring af bullshit](#)

Noter

¹ Se for eksempel *Forsvarstalen* 21d og *Menon* 81d.

² *Drikkegildet i Athen*, se spesielt 177d7-8, men også 198d1 og 212b5-6.

³ *Faidros* 257a6-9 . Sokrates bedyrer også sin ekspertise en rekke andre steder; *Lysis* 204b5-c2 (indirekte i 204c2 og 206a1); *Charmides* 155d4-e2; *Theages* 128b1-4.

⁴ *Lysis* er bare tolv-tretten år, *Charmides* om lag sytten, *Alkibiades* mellom atten og tjue.

⁵ Jeg skriver såkalte erotiske dialoger her, fordi jeg anser denne betegnelsen som noe villedende, da *erôs* er et svært sentralt begrep i flere av Platons dialoger enn kun de som vanligvis betegnes som «erotiske».

⁶ Dette kommer til uttrykk i en rekke dialoger, særlig i *Drikkegildet i Athen*, *Faidros* og *Theatetus*.

⁷ I avhandlingen omtales metode A som *matchmaking*, metode B som *midwifery*, og teknikkene som *shaming* og *charming*. Avhandlingen kan kjøpes som pocketbok [her](#), eller lastes ned gratis [her](#).